

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTABLARI TA‘LIM SIFATINI DIFERENSIATSIYA QILISH VA BOSHQARISH STRATEGIYALARI

Buxoro innovatsiyalar universiteti
Ta'lim muassasalarining boshqaruvi
2-magistranti
Mansurova Mohigul Muxiddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston umumiy o‘rta ta'lim maktablaridagi ta'lim sifatini diferensiatsiyalash va boshqarish strategiyalarini o‘rganadi. Maqolada ta'lim sifatini oshirish uchun diferensiatsiya va boshqaruv yondashuvlarining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajribalar va O‘zbekistondagi mavjud vaziyat o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta'lim sifatini diferensiatsiyalash va samarali boshqarish o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini oshirish, o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini ta'minlash va maktablarning umumiy samaradorligini yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. Maqola ta'lim sifatini oshirish bo‘yicha tavsiyalar beradi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo‘nalishlarni belgilaydi.

Kalit so‘zlar: ta'lim sifati, diferensiatsiya, boshqaruv, umumiy o‘rta ta'lim

СТРАТЕГИИ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ И УПРАВЛЕНИЯ

КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ В СРЕДНИХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация: В этой статье рассматриваются стратегии дифференциации и управления качеством образования в общеобразовательных школах Узбекистана. В статье анализируется важность дифференциации и управленческих подходов к повышению качества образования. Также будет

изучен международный опыт и текущая ситуация в Узбекистане. Результаты исследования показывают, что дифференциация и эффективное управление качеством образования играют важную роль в повышении уровня усвоения учащимися, обеспечении профессионального развития учителей и повышении общей эффективности работы школ. В статье даются рекомендации по повышению качества образования и определяются направления будущих исследований.

Ключевые слова: Качество образования, дифференциация, менеджмент, общее среднее образование

GENERAL SECONDARY SCHOOL EDUCATION QUALITY DIFFERENTIATION AND MANAGEMENT STRATEGIES

Abstract: This article explores strategies for differentiating and managing the quality of education in Uzbekistan's general secondary education schools. The article analyzes the importance of differentiation and management approaches to improve the quality of Education. International experiences and the current situation in Uzbekistan will also be studied. The results of the study show that differential and effective management of the quality of education plays an important role in increasing the level of student assimilation, ensuring the professional development of teachers and improving the overall efficiency of schools. The article provides recommendations for improving the quality of education and sets guidelines for future research.

Keywords: quality of Education, differentiation, management, general secondary education

KIRISH

Ta'lim sifati jamiyatning rivojlanishi va farovonligi uchun hal qiluvchi omillardan biridir. O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim tizimini isloh qilish va modernizatsiya qilish jarayonida ta'lim sifatini oshirish ustuvor vazifaga aylandi [1]. Ta'lim sifatini ta'minlashda differentsiatsiya va boshqaruv strategiyalari muhim ahamiyatga ega.

Differentsiatsiya - bu o'quvchilarning individual ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishdir [2]. Boshqaruv esa maktab faoliyatini samarali tashkil etish, resurslarni oqilona taqsimlash va ta'lim sifatini nazorat qilishni o'z ichiga oladi [3]. Ushbu maqolada O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini differentsiatsiyalash va boshqarish strategiyalari tahlil qilinadi hamda xalqaro tajribalar asosida tavsiyalar beriladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida ilmiy maqolalar, hisobotlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. JSTOR, Google Scholar va Scopus kabi ma'lumotlar bazalaridan foydalanildi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar (UNICEF, UNESCO) ning ma'lumotlari o'rganildi. Adabiyotlar tahlili differentsiatsiya va boshqaruv strategiyalarining ta'lim sifatiga ta'sirini o'rganishga qaratildi.

Differentsiatsiya bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ta'lim natijalarini yaxshilaydi [4, 5]. Boshqaruv strategiyalari esa maktablarning samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi [6, 7].

NATIJALAR

O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'tkazilgan tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- ✓ Differensiatsiya darajasi past, ko‘pchilik maktablarda barcha o‘quvchilar uchun bir xil yondashuv qo‘llaniladi.
- ✓ Boshqaruv tizimi markazlashgan, maktab rahbariyati va o‘qituvchilarning vakolatlari cheklangan.
- ✓ O‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi uchun imkoniyatlar yetarli emas.
- ✓ Maktablarning moddiy-texnik bazasi va o‘quv resurslari bilan ta‘minlanganlik darajasi past.

Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda (Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya) ta‘lim sifatini oshirishda differensiatsiya va samarali boshqaruv muhim rol o‘ynaydi [8, 9]. Ushbu mamlakatlarda o‘quvchilarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi, o‘qituvchilarga keng vakolatlari beriladi va maktablar mustaqil faoliyat yuritadi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari O‘zbekiston umumiy o‘rta ta‘lim tizimidagi muammolarni ko‘rsatadi. Differensiatsiya va boshqaruv strategiyalarini joriy etish orqali ta‘lim sifatini oshirish mumkin.

Differensiatsiya uchun o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish uchun o‘quv dasturlarini moslashuvchan halga keltirish, o‘quvchilarni qobiliyatlari va qiziqishlariga ko‘ra guruhlariga ajratish, o‘qituvchilarni differensiatsiya usullarini qo‘llashga o‘rgatish kabi tavsiyalar beriladi.

Xalqaro tajribalardan kelib chiqib, O‘zbekistonda ta‘lim sifatini oshirish uchun tizimli va bosqichma-bosqich islohotlar o‘tkazish zarur. Bunda differensiatsiya va boshqaruv strategiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Differensiatsiya nazariyasi o‘quvchilarning turli xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta‘lim jarayonini tashkil etishni talab qiladi [10]. Bu yondashuv o‘quvchilarga mos keluvchi ta‘lim muhitini yaratish va ularning

individual salohiyatini ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Differensiatsiya ta'lim mazmuni, jarayoni va mahsulotlariga taalluqli bo'lishi mumkin. Mazmun differensiatsiyasi o'quv materiallarini o'quvchilarning qobiliyatlari va qiziqishlariga moslashtirishni anglatadi, jarayon differensiatsiyasi o'qitish uslublari va strategiyalarini o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtiradi. Mahsulot differensiatsiyasi esa o'quvchilarning bilimlarni namoyish etish usullarini xilma-xillashdirish imkonini beradi.

Boshqaruv nazariyasi ta'lim muassasalari faoliyatini samarali tashkil etish va ta'lim sifatini ta'minlashga qaratilgan. Boshqaruvning asosiy vazifalari qatoriga maqsadlar va vazifalarni belgilash, resurslarni taqsimlash, jarayonlarni nazorat qilish va baholash kiradi. Zamonaviy boshqaruv nazariyalari rahbarlik uslublarini demokratlashtirish, xodimlarning ishtirokini ta'minlash va tashkiliy madaniyatni rivojlantirishni talab qiladi. Ta'limda samarali boshqaruv maktablarning mustaqilligini oshirish, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ta'lim sifatini doimiy ravishda yaxshilash uchun xizmat qiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida differensiatsiya va boshqaruv strategiyalarini joriy etish uchun tizimli yondashuv zarur. Bu jarayonda xalqaro tajribalarni hisobga olish, shuningdek, mamlakatning o'ziga xos xususiyatlari va imkoniyatlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega. Islohotlar jarayonida ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan aniq maqsadlar va ko'rsatkichlarni belgilash, o'qituvchilar va rahbarlarni tayyorlash, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini yaxshilash kabi vazifalar ustuvor bo'lishi lozim.

O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish uchun differensiatsiya va boshqaruv strategiyalarini joriy etishda quyidagi omillarga e'tibor qaratish lozim:

O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish: Differensiatsiya o'quvchilarning turli qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda

ta'lim jarayonini tashkil etishni talab qiladi. Buning uchun o'qituvchilar o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash va ularga mos ta'lim strategiyalarini qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. O'quv dasturlari va materiallarini o'quvchilarning turli darajadagi qobiliyatlariga moslashtirish, shuningdek, o'quvchilarga ta'lim jarayonida tanlov erkinligini berish differenziatsiyaning muhim jihatlari hisoblanadi.

O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: Differenziatsiya va samarali boshqaruvni joriy etishda o'qituvchilarning kasbiy mahorati va kompetensiyasi hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchilarni zamonaviy ta'lim texnologiyalari, o'qitish metodlari va boshqaruv ko'nikmalari bilan qurollantirish uchun tizimli va uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlarini yo'lga qo'yish zarur. Bunda o'qituvchilarning real ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olish, nazariya va amaliyotning uyg'unligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktablarning mustaqilligi va javobgarligi: Boshqaruv strategiyalarini joriy etishda maktablarga ko'proq mustaqillik va javobgarlik berish maqsadga muvofiqdir. Maktab rahbarlari va o'qituvchilariga o'quv jarayonini tashkil etish, resurslarni boshqarish va qarorlar qabul qilishda keng vakolatlar berish lozim. Shu bilan birga, maktablarning faoliyati va ta'lim sifati uchun javobgarlik mexanizmlarini joriy etish, monitoring va baholash tizimini takomillashtirish talab etiladi.

Jamiyat va ota-onalarning ishtiroki: Ta'lim sifatini oshirish jarayonida jamiyat va ota-onalarning ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Maktablar faoliyatida shaffoflikni ta'minlash, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qilish va ularning ta'lim jarayonidagi ishtirokini rag'batlantirish zarur. Ota-onalarning fikr-mulohazalari va takliflarini inobatga olish, ularni maktab hayotida faol ishtirok etishga jalb qilish ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Ta'limni moliyalashtirish va resurslar: Ta'lim sifatini oshirish uchun zarur moddiy-texnik baza va resurslarni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Maktablarni zamonaviy o'quv qurollari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va laboratoriya jihozlari bilan ta'minlash, shuningdek, o'qituvchilar uchun munosib ish haqi va ijtimoiy himoyani ta'minlash talab etiladi. Ta'limni moliyalashtirishning samarali va shaffof mexanizmlarini joriy etish, resurslarning oqilona taqsimlanishini ta'minlash lozim.

XULOSA

Ta'lim sifatini differensiatsiyalash va boshqarish strategiyalari O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari va xalqaro tajribalar asosida quyidagi xulosalar chiqariladi:

Differensiatsiya o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish va ta'lim natijalarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Samarali boshqaruv maktablarning mustaqilligini oshiradi, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini ta'minlaydi va ta'lim sifatini nazorat qilish imkonini beradi.

O'zbekistonda differensiatsiya va boshqaruv strategiyalarini joriy etish uchun tizimli islohotlar o'tkazish zarur.

Ushbu maqolada ta'lim sifatini differensiatsiyalash va boshqarish strategiyalari O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimi misolida o'rganildi. Kelajakda ushbu mavzuda yanada chuqurroq tadqiqotlar o'tkazish va boshqa mamlakatlar tajribasini o'rganish muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-sonli "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.

2. Tomlinson, C. A. (2014). The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners. ASCD.
3. Bush, T. (2011). Theories of educational leadership and management. Sage.
4. Smale-Jacobse, A. E., Meijer, A., Helms-Lorenz, M., & Maulana, R. (2019). Differentiated instruction in secondary education: A systematic review of research evidence. *Frontiers in Psychology*, 10, 2366.
5. Subban, P. (2006). Differentiated instruction: A research basis. *International Education Journal*, 7(7), 935-947.
6. Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22.
7. Bush, T., & Glover, D. (2014). School leadership models: What do we know?. *School Leadership & Management*, 34(5), 553-571.
8. Darling-Hammond, L., Burns, D., Campbell, C., Goodwin, A. L., Hammerness, K., Low, E. L., ... & Zeichner, K. (2017). *Empowered educators: How high-performing systems shape teaching quality around the world*. John Wiley & Sons.
9. Sahlberg, P. (2011). *Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland?*. Teachers College Press.
10. Tomlinson, C. A., & Moon, T. R. (2013). *Assessment and student success in a differentiated classroom*. ASCD.

